

SERGEJ KRAIGHER

Strategija narodnog rata nadmoćnija je nad svakom agresivnom strategijom

(Završna reč)

Dozvolite mi da na kraju trodnevnog rada naučnog skupa kažem ponešto o širokoj razmeni mišljenja i o saznanjima do kojih smo došli u zajedničkom nastojanju da sagledamo osnovne činioce koji utiču na bezbednost i odbranu nesvrstanih zemalja u savremenim međunarodnim okolnostima. Svakako uvek polazeći od temeljnih principa pokreta nesvrstanosti. Ne bih mogao da pravim rezime tako široke, bogate i sveobuhvatne rasprave čiji smo bili svedoci i učesnici. Pokušaću samo da ukažem na neke ključne misli koje su izložene u referatima i u bogatoj i sadržajnoj diskusiji.

Ideja o održavanju naučnog skupa potekla je od pet uglednih naučnih institucija Jugoslavije, kao izraz želje i potrebe da naučnici i političari nesvrstanih zemalja razmene mišljenja, stečena saznanja i rezultate u onim oblastima koje su od vitalnog značaja za očuvanje stabilnosti, zaštitu nezavisnosti, nacionalnog suvereniteta i bezbednosti nesvrstanih zemalja. U osnovi te ideje bila su dva stava i saznanja: *prvo*, da je politika nesvrstanosti, svojom ukupnom aktivnošću u svetu i svojim zemljama, stekla konkretna iskustva i došla do spoznaje na planu odbrane nezavisnosti i bezbednosti svoje zemlje, a takođe i jačanju sistema bezbednosti u svetu uopšte, i *drugo*, šta bi na tom planu mogle dalje da čine naučne institucije i naučni radnici nesvrstanih zemalja.

Posebno mi je drago što mogu da konstatujem da se veliki broj naučnih institucija i istaknutih ličnosti iz brojnih nesvrstanih zemalja odazvao pozivu da svojim učešćem u radu naučnog skupa da-

ju svoj izuzetno značajan doprinos sagledavanju svih relevantnih okolnosti koje utiču na bezbednost i odbranu nesvrstanih zemalja osloncem na vlastite snage. Bogatstvo ideja, kreativan pristup analizi, objektivnost i argumentovanost ne samo da su doprineli da ostvarimo ciljeve koje smo naučnim skupom postavili, nego su i osobeno i uverljivo svedočanstvo naučnih potencijala kojima raspolažu nesvrstane zemlje i doprinosa koji pokret nesvrstanosti može da da svetu koji želi da živi u uslovima trajnog mira i veće stabilnosti i bezbednosti u svakom njegovom delu.

Istorijska je zasluga pokreta nesvrstanosti i njegovih osnivača što je sprečeno ostvarenje ciljeva i težnji velikih sila da svet podeli na blokove i uspostave svoju dominaciju nad tako podeljenim svetom. Ali, pokret nesvrstanosti nije mogao sprečiti sve teške posledice konfrontacije, rivalstva i nadmetanja velikih sila i blokova po mnoge nesvrstane zemlje, niti osujetiti gotovo neprekidni politički, propagandni, ekonomski i drugi pritisak kojima su bile izložene i one i čitav pokret nesvrstanosti.

U središtu našeg naučnog skupa nalazile su se sledeće tematske celine: (a) položaj nesvrstanih zemalja u savremenom svetu; (b) determinante bezbednosti nesvrstanih zemalja osloncem na vlastite snage; (c) značaj i uloga naučno-tehničke saradnje na unapređivanju njihove bezbednosti i odbrane. U toku nekoliko radnih sednica, posvećenih razmatranju velikog broja pitanja koja se ukrštaju u svakoj od tih tematskih celina, podneseno je 30 referata i vođena je široka, tolerantna, konstruktivna i na mahove polemična diskusija u kojoj je učestvovao 81 sudionik skupa.

Prilikom razmatranja položaja nesvrstanih zemalja u savremenim međunarodnim odnosima učesnici skupa su polazili od velikog značaja sadašnjeg procesa popuštanja zategnutosti za jačanje mira i bezbednosti u svetu. U sadašnjoj fazi, u središtu tog procesa je pregovaranje i sporazumevanje supersila, koje je već dovelo do prvih koraka u sferi nuklearnog razoružanja. Ukoliko bi proces pregovaranja i sporazumevanja supersila doveo do širih prodora u oblasti nuklearnog i drugog razoružanja, kao i smanjivanja njihove konfrontacije u raznim delovima sveta i oblastima međunarodnih odnosa, to daje nadu da će to doprineti da sadašnje popuštanje zategnutosti dobije stabilniji tok.

Ali s obzirom na iskustva iz detanta sedamdesetih godina, koji je u vrlo kratkom vremenu doživeo uspon i pad, neophodno je da se u proces popuštanja zategnutosti uključe i svi drugi relevantni

međunarodni činiooci. Samo tako će sadašnji proces popuštanja za-tegnutosti prevazići okvire bilateralizma supersila i dobiti globalna obeležja i univerzalni značaj.

Isto tako, uprkos primordijalnom značaju nuklearnog i drugog razoružanja za jačanje mira i bezbednosti u svetu, međunarodna stabilnost se ne može ostvariti bez prevazilaženja znatnih razlika između industrijski razvijenih i nerazvijenih zemalja koje su krupno protivurečje savremenog sveta u celini. Taj kompleks problema postaje sve akutniji i dobija, zapravo, dramatične dimenzije u uslovima suočavanja sve težeg položaja zemalja u razvoju sa tokovima naučnog i tehnološkog napretka na pragu XXI veka.

Zaoštavanje krize međunarodnih ekonomskih odnosa i porast zaduženosti zemalja u razvoju dostižu takve razmere da ne samo da ugrožavaju njihov razvoj već i njihov suverenitet. Savremena tehnološka revolucija jača tendencije marginalizacije nesvrstanih i ostalih zemalja u razvoju u međunarodnoj podeli rada. Revolucionarna dostignuća nauke i tehnologije sve su teže dostupna zemljama u razvoju, a poznato je da je znanje postalo odlučujući razvojni faktor. Sve to pokazuje opravdanost ideja i ciljeva novog međunarodnog ekonomskog poretka, kao i traženje odgovarajućih puteva za njihovo ostvarivanje.

Polazeći od funkcionalne povezanosti između ekonomskog, a posebno tehnološkog razvoja i bezbednosti, na šta su ukazali učesnici u raspravi, sve više postaje očigledno da je neophodno tražiti efikasnije puteve i sigurnija sredstva jačanja bezbednosti i odbrambene sposobnosti nesvrstanih zemalja, pre svega unapređenjem ekonomsko-tehnološkog razvoja i jačanjem naučnih potencijala zemalja u razvoju.

Unapređivanje njihove međusobne ekonomske, tehnološke i naučne saradnje postaje imperativ i za prestrukturiranje položaja nesvrstanih zemalja u međunarodnim ekonomskim odnosima, a time i jačanja njihove ukupne bezbednosti.

U meri u kojoj je ekonomsko-tehnološka saradnja nesvrstanih zemalja u funkciji unapređivanja njihovog nacionalnog razvoja, odnosno koliko postiže konkretne ekonomske rezultate, ona doprinosi i jačanju bezbednosti nesvrstanih zemalja.

Sve ove i mnoge druge okolnosti, o kojima je u referatima i u toku rasprave bilo reči, ukazuju na to, da se položaj nesvrstanih zemalja u savremenom svetu još nije značajnije promenio i da je

potrebno pojačati napore na ostvarivanju osnovnih strategijskih ciljeva programa pokreta nesvrstanosti koji se odnose na jačanje mira i međunarodne bezbednosti. Pri tome smo nastojali da ukažemo da sadašnji proces popuštanja zategnutosti proširuje prostore za jačanje aktivnosti pokreta nesvrstanosti u borbi za mir i bezbednost u svetu.

U opsežnoj raspravi o determinantama bezbednosti i odbrane nesvrstanih zemalja osloncem na sopstvene snage, svi učesnici naučnog skupa, svaki na svoj način i iz svog ugla posmatranja, polazili su od sveobuhvatnog značaja sistema kolektivne bezbednosti Ujedinjenih nacija. Nesvrstane zemlje koje predstavljaju većinu članica svetske organizacije moraju da nastave sa naporima usmerenim na reafirmisanje njegovog konceptualnog i efektivnog značaja za čitavu međunarodnu zajednicu. Kao zemlje koje se nisu svrstale u vojno-političke saveze velikih sila, nesvrstane zemlje moraju, istovremeno, da ulažu napore i za jačanje opšte međunarodne bezbednosti i za stalno učvršćivanje svoje odbrane.

Stabilizaciju međunarodne bezbednosti nemoguće je postići bez prevazilaženja politike sa pozicija sile, koja je svojstvena blokovskoj podeli i konfrontaciji. Ona još postoji na globalnom planu, kao i u pojedinim delovima sveta, u funkciji očuvanja ili uspostavljanja različitih vidova dominacije i hegemonije. Politika sa pozicija sile podstiče trku u naoružavanju, ali i sama dobija nove stimulanse gomilanjem i usavršavanjem nuklearnih i drugih oružja. Sve dok sve države, a pre svega velike sile, ne prihvate principe aktivne i miroljubive koegzistencije kao kodeks ponašanja u međunarodnim odnosima, bezbednost sveta će biti na krhkim osnovama, a odbrana nesvrstanih zemalja stalno izložena velikim iskušenjima i opasnostima.

Osim tih i drugih već pomenutih međunarodnih determinanti, na bezbednost nesvrstanih zemalja utiče više činilaca iz njihovog regionalnog i užeg geopolitičkog okruženja, kao i mnogi problemi sa kojima se one suočavaju u svom unutrašnjem razvoju. Od mnogih globalnih, regionalnih, nacionalnih činilaca koji su, na ovaj ili onaj način, relevantni za odbranu nesvrstanih zemalja, ključni značaj, svakako, ima njihova spremnost i odlučnost da svim sredstvima brane svoju slobodu i nezavisnost. Celokupna posleratna istorija, sa mučnom hronikom hladnoga rata, sa oružanim intervencijama i pritiscima različite vrste, ali i velikom epopejom antikolonijalne re-

volucije, pokazuje da ni najveća moć i sila nisu uspeli da slome otpor naroda koji je odlučan da brani svoja neotuđiva prava u međunarodnoj zajednici.

U raspravi je, s tim u vezi, posebno naglašeno da ugrožavanje integralne bezbednosti malih i nerazvijenih zemalja ostaje negativna karakteristika savremenog sveta, i pored svih pozitivnih promena na međunarodnom planu i unutar globalnih društava. Ta opasnost proizlazi iz bitnih obeležja i protivurečnosti savremenog sveta i na tome uspostavljenih odnosa moći glavnih aktera međunarodne zajednice i njihovog odnosa prema malim zemljama. Ona je zakonitni proizvod trendova u razvoju i distribuiranju svetske ekonomske, političke i vojne moći. Kao optimalni model integralne odbrane malih zemalja — po mišljenju skupa, javlja se strategija narodnog rata, koja omogućuje uključivanje u odbrambenu strategiju svih resursa društvene moći — od ekonomske i tehnološke, preko političke i ideološke, do vojne moći kao njenog radikalnog oblika. Kao takva, strategija narodnog rata nadmoćnija je nad svakom agresivnom strategijom, jer one ne mogu savladati ograničenja koja sobom nose klasične sheme merenja, iskazivanja i efektuiranja odnosa snaga, svodeći ih uglavnom na odnos vojnih snaga. Strategija narodnog rata faktički može računati na sveukupne materijalne resurse i moralne snage zemlje i naroda i kao takva deluje kao efikasno sredstvo odvrćanja. Ta strategija se zasniva na vlastitim snagama, ali podrazumeva i svestranu podršku, moć i saradnju prijateljskih zemalja na ravnopravnoj osnovi i bez ustupaka na račun sopstvenog suvereniteta, kao i podršku nesvrstanog pokreta u celini. Što je ta saradnja u svim oblastima iz kojih strategija narodnog rata crpi moć sveobuhvatnija i intenzivnija, to se i odbrambeno-samozaštitne moći svake male zemlje ponaosob umnožavaju.

Veoma važna bila je razmena gledišta o saradnji na unapređivanju njihove bezbednosti i odbrane. Ističući da su nesvrstane zemlje postigle značajan nivo saradnje u mnogim oblastima međusobnih i međunarodnih odnosa, od političke i ekonomske saradnje do značajnog širenja veza u informativnoj, kulturnoj i drugim sferama, učesnici skupa su konstatovali da njegovo održavanje predstavlja prvi korak u uspostavljanju razmene mišljenja i iskustava naučnih i drugih javnih radnika nesvrstanih zemalja radi jačanja bezbednosti. Mnogi od njih su ukazivali na odgovarajuće stavove u dokumentima nesvrstanih zemalja, kao i na prilike u svetu koje ne-

prekidno čine aktuelnim i neophodnim ulaganja napora radi jačanja bezbednosti nesvrstanih zemalja.

Kao konkretni oblici te saradnje koji zaslužuju pažnju navedeni su, pored ostalih, uspostavljanje banke informacija nesvrstanih zemalja o nekim pitanjima odbrane, osnivanje instituta nesvrstanih za strategijska istraživanja, pokretanje glasila nesvrstanih zemalja o problemima odbrane i bezbednosti, osnivanje zajedničkih laboratorija za testiranje kvaliteta opreme, razmena bezbednosnih informacija i dr. Posebno je naglašena neophodnost daljeg jačanja saradnje naučnih instituta, strategijskih i nastavno-naučnih centara nesvrstanih zemalja koji se bave tematikom odbrane i bezbednosti, intenziviranje njihovih kontakata i razmene njihovih studijskih rezultata, transfera znanja i tehnologije.

Nesvrstane zemlje raspolažu riznicom dragocenih iskustava pred kojima su morale da iskažu svoju istorijsku nemoć mnoge klasične i moderne strateške doktrine koje su polazile od »prava jačeg«. Zato je razmena iskustava među nesvrstanim zemljama o vidovima, putevima, sredstvima nacionalne odbrane osloncem na vlastite snage od izuzetnog značaja za svaku od njih.

Veliku pažnju učesnika skupa privuklo je upoznavanje sa sistemima odbrane u pojedinim nesvrstanim zemljama i regionima sveta koji mogu da budu inspirativni za druge nesvrstane zemlje. Ne zanemarujući specifična obeležja sa kojima se suočava odbrana svake nesvrstane zemlje, zavisno od brojnih istorijskih, geopolitičkih i drugih razloga, sve one su, u krajnjoj liniji, suočene sa istim strateškim i egzistencijalnim zahtevom: spremnošću i sposobnošću da se uspešno suprotstave potencijalnom agresoru. To otvara široke prostore za različite vidove jačanja saradnje u domenu bezbednosti i odbrane nesvrstanih zemalja.

Smatram da je za sve nas bilo od izvanrednog značaja što smo imali prilike da dobijemo širi uvid u stanje i zbivanja u pojedinim regionima — od Mediterana, južne i jugoistočne Azije do južne Afrike i centralne Amerike i, u tom okviru da se upoznamo sa problemima bezbednosti i odbrane zemalja koje se nalaze u tim geopolitičkim prostorima. Idući od opšteg ka posebnom, sasvim prirodno smo nailazili i na razlike u gledištima, pa i na konfrontaciju različitih argumenata. U pokretu nesvrstanosti, zasnovanom na principima ideološkog i političkog pluralizma, razlike nikada nisu

bile prepreka zajedničkim aktivnostima, traženju miroljubivih rešenja prihvatljivih za sve na bazi ravnopravnosti i uzajamnih interesa.

Zaključujući ovaj skup, verujem da je mišljenje većine ovde prisutnih da je okupljanje na Brionima bilo pravovremeno, korisno i uspešno. Čini mi se vrlo značajnim što će rezultati ovog skupa, koji će biti objavljeni u odgovarajućem zborniku na više jezika, biti dostupni svim nesvrstanim zemljama u pokretu nesvrstanih. Trebalo bi da ovakva okupljanja i dalje održavamo zavisno od ukazane potrebe. O tome će voditi računa organizatori ovog skupa koji su se, nadam se da to mogu reći, pokazali kao vrlo uspešni. Organizator će razmotriti predloge koji su ovde izneseni i preneti ih institucijama nesvrstanih zemalja koje će ih koristiti prema svom nahođenju.